

Tab. 2. Zásady trvale udržitelného obhospodařování lesů v ČR

Národní lesnický program České republiky uvádí následující opatření, která bude třeba uskutečnit k zajištění udržitelnosti hospodaření:

- Udržet současnou výměru lesů.
- Udržet současnou výši průměrných zásob porostů (podrovní hospodářský způsob umožňuje trvalé využití lesní půdy k produkci a nesmí tedy znamenat snižování průměrných zásob rychlým prosvětlováním porostů).
- Podpořit dosavadní trendy ve snižování znečišťování životního prostředí (a zejména ovzduší), jež by mělo vést k postupnému zlepšování zdravotního stavu našich lesů (dosud se nepodařilo výrazně zvrátit trend růstu defoliace našich zejména jehličnatých porostů).
- Snižovat podíl holosečného způsobu obhospodařování lesů (v lesním zákoně stanovené maximální výměry holé seče nejsou doporučeným způsobem hospodaření, ale právě jen horním limitem).
- Zvyšovat podíl listnatých dřevin a jedle v porostech zejména vytvářením smíšených porostů (viz zákonem stanovený podíl melioračních a zpevňujících dřevin, jimiž jsou míněny většinou listnáče).
- Zvyšovat podíl přirozené obnovy v našich lesích (prodloužit dobu k zajištění následného porostu, ale nikoliv prodloužovat dobu nutnou k obnově porostu po mýtní těžbě).
- Snižovat postupně stavy zvěře na úroveň, která umožní bezproblémový vznik přirozeného náletu a jeho dovedení až do zajištěné kultury.
- Stabilizovat podíl ploch určených k ochraně genetických zdrojů našich lesů (optimalizace výměry uznaných porostů ke sběru osiva, genových základů, semenných sadů atd.).
- Uplatňovat všechny čtyři hospodářské způsoby v lesích stanovené zákonem, tj. násečný, podrovní, holosečný a výběrný.

funkcí (mimo dřevoprodukční funkce).

Protože zadání projektu a priori vychází z optimálního plnění ekologických funkcí lesa, měly by výsledné kalkulace podat také přesnou informaci nejen o ekonomické, ale o ekologicko-ekonomické efektivnosti trvale udržitelného obhospodařování lesů v naší republice v potřebném detailu a diferenciaci.

Analýzy, prováděné v rámci zmíněného projektu, jsou pravděpodobně prvním pokusem, jak na-

hradit současné (převážně verbální) hodnocení TUR (tab. 2) objektivnějšími, kvantifikovanými parametry.

Komparace efektivnosti současných a uvažovaných modelů hospodaření v celém potřebném detailu však bude vyžadovat ještě značné úsilí.

Karel Pulkrab

Literatura

Plíva, K.: Způsob a intenzita obhospodařování lesů podle souborů lesních typů. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, 1998.

Mimoprodukční funkce zemědělství – cesta k revitalizaci krajiny

Industriální systémy výroby a spotřeby s negativními environmentálními důsledky přináší jak v průmyslu, tak i v zemědělství některé znaky "neudržitelnosti" vývoje doprovázené řadou globálních hrozeb odrážejících se ve změnách prostředí. Intenzivní zemědělství v ČR v 2. polovině 20. století až do r. 1990 mělo na neudržitelném vývoji významný podíl.

V posledních desetiletích se v Evropě mění využití krajiny. Ke změnám hospodaření na půdě dochází v posledních 10 letech i v ČR. V důsledku nižšího odbytu potravin se přehodnocuje tradiční dominantní pěstování potravinářských komodit a v agroekosystému se setkáme i s nepotravinářskou produkcí (např. biomasy k energetickým účelům) a s půdou převádnou "do klidu". V některých oblastech dochází k vyřazení půdy z tradičního zemědělského obhospodařování a jsou preferovány funkce spojené s tvorbou a ochranou životního prostředí, se zvyšováním ekologické stability krajiny.

V ČR je problematika mimoprodukčních funkcí zemědělství zakotvena v zákoně o zemědělství č. 252/97 Sb. Krom podmínek pro zabezpečení základní výživy obyvatel a potřebných nepotravinářských surovin zákon vytváří předpoklady i pro podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, které přispívají k ochraně složek životního prostředí, jako půdy, vody, ovzduší a k udržování osídlené a kulturní krajiny.

Převod části zemědělské půdy z produkční funkce do mimoprodukčního využívání výrazně sníží erozi, negativní důsledky hnojení a chemické ochrany. To se projeví zlepšením kvality vod, funkce půdy, jejich fyzikálních a chemických vlastností. Změna využití půd podpoří v krajině biodiverzitu. Na polích, kde byly pěstovány zemědělské plodiny, dochází k zatravnění, případně i zalesnění, zvyšuje se počet rostlinných i živočišných druhů.

Mění se i obraz krajiny, velké hony monokultur zemědělských plodin jsou nahrazeny diverzifiko-

vanými zemědělskými ekosystémy, dochází k obnově mezí, rozptýlené zeleně, zvyšuje se podíl travních porostů, prvků ekologické stability, biokoridorů, biocenter. Změna charakteru krajiny přispívá i k rozvoji agroturistiky.

Mimoprodukční funkce zemědělství přináší v krajině celospolečensky prospěšné efekty. Tyto efekty ale dosud využívá společnost bezplatně. Proto, paradoxně, vytvoření pozitivního efektu pro vlastníka nebo uživatele půdy v převážné většině znamená ztrátu jeho ekonomických příjmů z lokalit vyřazených z produkční funkce.

Změna funkcí v krajině, přechod z intenzivní zemědělské produkce na šetrnější ekologické formy obhospodařování půdy ovlivňuje i stabilizaci venkovských oblastí. V některých, zejména pohraničních, je zemědělství jedinou ekonomickou aktivitou, která zabezpečuje zaměstnanost obyvatelstva. Extenzivnější formy hospodaření a zabezpečování údržby krajiny mají dopad na snížení produktivity práce a přinášejí i nižší zisk pro podnikatele.

Uplatnění mimoprodukčních funkcí zemědělství a extenzivnějších forem hospodaření s pozitivními vlivy na kvalitu vodních zdrojů, kvalitu půdy, formování krajiny i na stabilizaci venkova, znamenají však celospolečenské přínosy, které nejsou finančně ohodnoceny. Lidi nakládají s přírodním prostředím jako s bezplatným statkem (s nulovou cenou). Přírodní a přírodě blízké ekosystémy mají však vysokou ekologickou hodnotu (cenu), jejíž výše by měla být vyčíslována. V současném období je v ČR mimoprodukční funkce zemědělství spočívající v ochraně složek životního prostředí a aktivit podílejících se na udržování krajiny podporována prostřednictvím dotační politiky MZe ČR a krajinotvorných programů MŽP ČR. V budoucnosti bude nutné zaměřit se na ekonomické hodnocení přírodě blízkých ekosystémů, podporovat

mimoprodukční funkce zemědělství jako jednu z významných cest revitalizace krajiny. V tomto smyslu bude rovněž účelné nahradit pojem *mimoprodukční funkce zemědělství* pojmem *integrální funkce zemědělství*, který zahrnuje jak vlastní zemědělské, tak i další funkce v tvorbě biomasy a při posilování ekologické hodnoty zemědělské krajiny.

Jaroslava Vráblíková
Petr Vráblík

Literatura

- Jílková, J. a kol.: Ocenění externalit vzniklých zemědělskou výrobou. Žáv. zpráva IEEP, Praha, 2001.
- Kočík, K., Vráblíková, J.: Revitalizace zemědělské krajiny. Acta Universitatis Purkynianae č. 49, Studia oecologica VII UJEP, Ústí nad Labem, 1999.
- Seják, J.: Oceňování pozemků a přírodních zdrojů. Grada Publishing Praha, 1999.

Výskum environmentálneho vedomia na lokálnej úrovni

Suchá nad Parnou a Zvončín sú typické vidiecke sídla ležiace v susedstve krajského mesta Trnava s prevažujúcou obytňou a poľnohospodárskou funkciou. Hospodárska základňa je veľmi slabá, reprezentovaná iba drobnými priemyselnými prevádzkami.

V minulosti v rámci koncepcie strediskových obcí tvorili jedno sídlo, ktoré sa r. 1996 rozdelilo, napriek tomu im mnoho spoločného ostalo. Napríklad spoločne fungujúce farské spoločenstvo, školstvo i niektoré záujmové organizácie.

Z environmentálneho hľadiska sú obce charakterizované špecifickými problémami vyplývajúcimi z rozvoja poľnohospodárstva. Ide predovšetkým o nízky stupeň ekologickej stability, eróznou-akumulačné procesy, znečistenie pôd, znečistenie podzemných vôd a pod.

Sociologický prieskum, ktorý nadväzoval na tvorbu Lokálnej Agendy 21 v povodí Parnej, v rámci ktorej boli hodnotené aj uvedené obce, sa uskutočnil v máji 2001. Bol zameraný na získanie informácií o postojoch obyvateľov k problematike trvalo udržateľného rozvoja a k svojmu bezprostrednému životnému prostrediu.

Na anketovom prieskume sa zúčastnilo 88 respondentov z obcí Suchá nad Parnou a Zvončín. Vek respondentov sa pohyboval od 18 rokov do 78 rokov. Z hľadiska vzdelanosti malo najvyššie percento opýtaných (63 %) ukončené stredoškolské vzdelanie, 25 % základné vzdelanie a 12 % vysokoškolské vzdelanie.

Cieľom prvej časti ankety bolo zistiť, ako sa obyvatelia obcí stotožňujú s pojmom trvalo udržateľný rozvoj, či vedia čo tento pojem vyjadruje a ako by ho vedeli stručne definovať.

I napriek pomerne veľkej popularizácii, pojem trvalo udržateľný rozvoj vôbec nepozná až 84,1 % respondentov. Aj zvyšných 15,9 % opýtaných, ktorí pojem síce označili za známy, mali problém definovať ho. Pojem trvalo udržateľný rozvoj ponímajú iba z environmentálneho aspektu a nie v jeho integrovanej podobe (ekonomický, sociálny, environmentálny a inštitucionálny aspekt).

Druhý blok otázok bol zameraný na percepciu problémov životného prostredia. Respondenti mali identifikovať päť najvýznamnejších problémov v obci a uviesť, ktoré priority